

С т а н о в и щ е

върху дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“

Автор на дисертационния труд: **Илия Никола Бело**

Тема на дисертационния труд: **"Транскултурни аспекти на приобщаващите политики и приобщаващите практики в образованието на ромите"**

Научен ръководител: проф. д-р **Мария Баева**

Член на научното жури: доц. д-р **Стефка Иванова Динчийска**

Данни за кандидата

Илия Никола Бело е зачислен за редовен докторант към катедра „Предучилищна и медийна педагогика“, ФНПП, СУ "Св. Климент Охридски" през 2015 г.

Професионалното му израстване е резултат от последователни усилия в областта на педагогическите науки: Бакалавърска степен по Специалност „Специална педагогика – педагогика на деца с интелектуална недостатъчност“, ОКС „Магистър“- специалност „Мениджмънт на социално педагогическите дейности“. Преподава Педагогика, Специална педагогика, История на педагогиката, Семейна педагогика във факултет по педагогика и филология (Албания). Участвал е в проекта "Млади лидери в подкрепа на социалната интеграция на децата от институциите (София 2010-2012).

Цялостната му педагогическа кариера е белязана от непрекъснат стремеж и мотивация за професионално развитие и себеутвърждаване.

Структура и съдържание на дисертационния труд

Представеният за становище дисертационен труд в структурно-композиционен план отговаря на академичните канони: две глави, изводи и препоръки към практиката, приноси, заключение, използвана литература, приложения. Като съдържателни конструктите обхващат и дефинират изследването в неговия интегритет: теоретични, експериментални и практико-приложни аспекти, етапи, емпирични резултати и интерпретации.

В увода са изведени аргументите, които провокират социално-педагогическата значимост на проблема. Актуалността му е защитена с убедителни съждения, ранжирани в коректна градация: от идеята за хуманизъм, разтворена в съвременното разбиране на смисъла за приобщаване и равнопоставеност на хората, независимо от пол, расова, национална, етническа, религиозна принадлежност и увреждания с различен характер до необходимостта от промяна в образованието и дейността на всички субекти, имащи отношение към образователната система (директори, учители, административни нива и институции). Поставен е акцент върху постановката за приобщаващо образование, заложена в новия ЗПУО, чрез който се гарантира правото на качествено и равнопоставено образование и УЦЖ. Специално внимание е отделено на списъка от ценности, отразени в

най-важните членове на международните документи в сферата на човешките права: взаимно уважение; толерантност; принадлежност към общността; възможност за развитие на собствените умения и таланти; взаимопомощ; взаимно научаване; съдействие на хората да помагат на себе си и на своите общности. Изследването е актуално и в контекста на две необходими: осигуряване на достъп до качествено образование на ромските общности в България и Албания и преодоляване на ранното отпадане на децата от училище. Прави впечатление, че в текста се отразява тревогата на педагог и човек съпричастен към проблемите на образователната сегрегация.

В първа глава последователно и компетентно степенувани са проблемите, които изграждат теоретичната база на изследването: приобщаващи политики и приобщаващите практики на образователната система в България в контекста на съответствието между законодателната уредба и ценностите на ЕС; характеристика на ромската етническа група с акцент върху факторите за развитието на езиковите контакти в транскултурен аспект; езикът и религията в дискурса на приобщаващите политики и приобщаващите практики в образованието на ромите; демографски, културни, политически и нормативни аспекти на ромската общност в България и в Албания; приобщаващото образование в смисъла на транскултурните аспекти на ромското включване.

Направеният паралелен разрез на проблемите, свързани с ромската общност, в двете балкански страни рефлектира в творческите намерения на автора и цялостното изграждане на изследването.

Прави силно впечатление не само задълбоченото познаване и интерпретацията на литературния материал от докторанта, но и критично ориентираната му позиция. Специфичният образ на проблема е наложил теоретичния анализ да се разположи в осем конструкта, които обединяват всички аспекти на проблема: педагогически, езикови, културни, нормативни. Информацията е селектирана по начин, който показва пресечната точка между двата основни ракурса (теоретичен и практико-приложен) и форматира параметрите на изследователската процедура.

Втора глава е изградена от два взимно свързани блока: концептуален и аналитичен. Всички компоненти на изследователската концепция (предмет, обект, цели, задачи, хипотеза) са налични, изградени с точни формулировки, логически обвързани и в пълна субординация с темата. Изключение прави твърдението, че обект на изследването са ученици, учители, родители, те са субект и като такъв са контингент, изследователска извадка.

Методиката на изследването е адекватна на характеристиката на проблема, направена е селекция и модификация на методите, които са утвърдени в практиката: анкетиране, тестовата батерия за оценка на агресията по Бъс-Дюрки, аналитико-статистически методи.

Във втория блок е направен анализ на емпиричните данни по посока на методите, чрез които са получени: резултати от анкетата с родителите и учителите, резултати от проведения експеримент.

Цялото изследване е професионално реализирано, направен е коректен анализ на получените емпирични данни. Специално трябва да се отчете фактът, че изследването е

проведено в две страни (България и Албания), което безспорно усложнява организацията, концептуализирането и реализацията му.

Научни и научноприложни приноси на дисертационния труд

Въз основа на теоретичния анализ, внимателно проведената изследователска процедура, творческата интерпретация на получените емпирични резултати могат да се очертаят **приноси** в научен и научноприложен план:

първо, убедително обоснована е транскултурната рамка на приобщаващите политики и практики в образованието на ромите, изведена от състоянието на проблема в двете страни;

второ, представена е етническата специфика на образователната система в Албания и в България през погледа на трите субекта: ученици, родители, учители;

трето, извършен е задълбочен анализ на актуалното състояние на образователната система на България в контекста на съответствието между нейната законодателна уредба и ценностите на Европейския съюз, в резултат на който са изведени препоръки за преодоляване на проблемите в предучилищното и училищното образование;

четвърто, представен е подробен теоретичен анализ на ромската култура в исторически план с изведени психолингвистични и транскултурни аспекти при обучението на ученици-билингви,

пето, разгледани са в сравнителен план демографските, културните, политическите и нормативните аспекти на ромската общност в България и Албания в контекста на семиотиката;

шесто, анализирани концепции за приобщаващо образование в дискурса на транскултурните аспекти на ромското включване са реализирани критично с аргументирана позиция.

Мнението ми за дисертационния труд е положително. Смятам, че е представено сериозно изследване на недостатъчно проучен в педагогическото пространство перспективен проблем. Освен това емпиричните резултати и тяхната интерпретация насочват към позитивни промени, провокират дискусия и индуциране на нови изследователски проблеми.

Автореферат, публикации, препоръки

Авторефератът следва логиката и съдържанието на дисертационния труд, именно затова представя цялостния теоретичен и експериментален профил на работния проблем като теория, концепция, организация и изследователска процедура.

Представен е каталог от 9 публикации, 7 самостоятелни и 2 в съавторство. Статиите са подчинени на темата и работния проблем, разглеждат различни аспекти и етапи на изследването.

Като имам предвид значимостта и актуалността на работния проблем, доказателствата относно неговата необходимост препоръчвам на докторанта да оформи монография, обслужваща педагогическата и академичната общност в двете страни, защото са локация на реализираното изследване.

Въпроси:

1. Какви са най-вероятните сценарии за развитие на приобщаващото образование в Албания?
2. Кои са основните бариери пред осъществяването на успешно приобщаващо образование?

Заклучение

Окончателното ми заключение е, че представеният дисертационен труд има категоричен принос в педагогическата теория и безспорна полезност за педагогическата практика, затова предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на

Илия Никола Бело

ОНС "доктор" в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност: Теория на възпитанието и дидактика.

Дата: 25.09.2018 г.
Стара Загора

Член на журито:.....
/доц.д-р Стефка Динчийска/